

Proč je mediace třetí strany v arménsko-ázerbájdžánském konfliktu důležitá

NI nationalinterest.org/feature/why-third-party-mediation-armenia-azerbaijan-conflict-matters-206251

26. února 2023

Přestože se letošní mnichovská bezpečnostní konference zaměřila na Ukrajinu, na okraj konference došlo k zajímavému vývoji ohledně *jiného konfliktu v blízkém zahraničí Ruska: americko-ázerbájdžánského konfliktu.*

18. února jednali arménský premiér Nikol Pašinjan a ázerbájdžánský prezident Ilham Alijev na setkání pořádaném americkým ministrem zahraničí Antonym Blinkenem. Oba představitelé využili příležitosti k projednání řady důležitých otázek: návrh mírové smlouvy mezi oběma státy, vymezení mezistátních hranic a otevření dopravních komunikací.

Nebylo to samozřejmě poprvé, kdy takové setkání na vysoké úrovni mezi dvěma vůdci zprostředkovala třetí strana – tentokrát se však lišilo, kdo *mezi* nimi meditoval.

Rusko bylo po dlouhou dobu hlavním prostředníkem mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Od roku 2021 však tuto roli zpochybňuje Evropská unie. Navíc kvůli válce na Ukrajině Minská skupina OBSE – která od 90. let 20. století měla mandát pomáhat při vyjednávání mírového urovnání mezi Arménií a Ázerbájdžánem, ale byla všeobecně považována za selhání – fakticky přestala fungovat.

Rusko tuto změnu nepřijalo: opakovaně kritizovalo zprostředkovatelské úsilí EU a obvinilo Západ z pokusu „unést arménsko -ázerbájdžánská mírová jednání“. Dne 17. února mluvčí ruského ministerstva zahraničí Maria Zakharová vyjádřila skepsi, že americké zprostředkování má „jakoukoli přidanou hodnotu“.

Je důležité zvážit změnu medituujícího, protože Rusko a Západ mají různé motivy zapojit se do těchto mírových rozhovorů – a tyto motivy mohou ovlivnit výsledky vyjednávání v arménsko-ázerbájdžánském konfliktu.

Ruské motivy

Jako tradiční hegemonní mocnost na jižním Kavkaze a arbitr v desetiletí trvajícím arménsko-ázerbájdžánském konfliktu má Rusko sklon lpět na zachování své regionální dominance. V tuto chvíli je jejím primárním mechanismem, jak toho dosáhnout, pokusit se rozšířit přítomnost svého mírového kontingentu, nasazeného po skončení druhé karabašské války v roce 2020. Ruská invaze na Ukrajinu však ohrožuje její vliv na jižním Kavkaze. válka odčerpává vojenskou sílu a ekonomické zdroje Moskvy. Moskva se obává, že její klesající vliv naruší rovnováhu sil v regionu. Západ spolu s místními středně velkými mocnostmi, jako je Türkiye, vstoupily do tohoto porušení a chopí se příležitosti rozšířit svůj vliv v tomto strategicky důležitém regionu.

Kreml si uvědomuje, že jakmile dva válčící strany konfliktu dosáhnou základní dohody, zapojení Moskvy se stane nadbytečným. Ruské mírové jednotky nasazené v roce 2020 mají pevné období končící v roce 2025 – i když prodloužení je teoreticky možné. Baku však dalo jasně najevo, že přítomnost těchto mírových jednotek na svém mezinárodně uznávaném území považuje za dočasnou záležitost a nebude podporovat prodloužení po roce 2025.

Jinými slovy, pokud se Arménie a Ázerbájdžán dohodnou pod záštitou Západu, vliv Ruska v regionu by byl výrazně degradován. Z toho důvodu se Moskva snaží zachovat svůj vliv následujícími způsoby:

Za prvé, Moskva usiluje o dlouhodobou vojenskou přítomnost na místě. K tomu vyžaduje občasné vzplanutí mezinárodního napětí, aby se ospravedlnilo udržení ruských mírových sil v oblasti Karabachu.

Za druhé, Moskva může svou přítomnost dále ospravedlnit rozdělením arménské politické jednoty. Lze si například představit, že Kremlem řízený příjezd ruského oligarchy Rubena Vardanjana (který je arménského původu) je součástí plánu, jak pouze rozdmýchat napětí mezi místními Armény a Ázerbájdžánem, ale také vrazit klín mezi karabašské Armény. a západně orientovaná vláda v Jerevanu. Vardanyanův příjezd způsobil velkou patovou situaci na Lachinské silnici mezi aktivisty podporovanými ázerbájdžánskou vládou a karabašskými Armény – což jen dále ospravedlňuje přítomnost ruských mírových sil.

Za třetí, plán Moskvy na mírovou smlouvu obsahuje ustanovení odkládající vyřešení statusu Karabachu. Slovy ruského vyslance v Jerevanu, „status Náhorního Karabachu je otázkou, která by měla být ponechána příští generaci“. Tato nejednoznačnost poskytuje Moskvě další páku při budoucím vyjednávání s Baku.

Západní zprostředkování

Od roku 2021 se Bidenova administrativa ve Spojených státech a předseda Evropské rady Charles Michel vzájemně doplňují, aby sehráli stále aktivnější roli ve zprostředkování mezi Baku a Jerevanem.

Spojené státy i EU mají zájem na ukončení arménsko-ázerbájdžánského konfliktu, protože jeho nevyřešený status byl hlavním kamenem úrazu při emancipaci jižního Kavkazu od ruských

imperiálních projekcí moci. Pokud by byl konflikt částečně nebo úplně vyřešen, podkopalo by to Moskvu odstraněním základního zdroje ruského vlivu v regionu.

Kromě toho Západ také sleduje své vlastní zájmy tím, že se snaží rozšířit svůj vliv v tomto subregionu tradičně propojeném s Ruskem. Vzhledem ke geografické poloze a historickým vazbám považuje Rusko tento region za klíčový prvek své strategie, jak se vyhnout úplné izolaci. Západ to chce zvrátit odvrácením Arménie i Ázerbájdžánu z ruské sféry vlivu.

A konečně, jak Spojené státy, tak EU věří, že normalizace vztahů mezi Baku a Jerevanem závisí na vzájemném uznání územní celistvosti a zdůraznění práv a bezpečnosti etnických Arménů v Náhorním Karabachu. Západní zprostředkovatelé se obávají o osud této arménské populace, jakmile bude plně reintegrována do vlastního Ázerbájdžánu. Od poloviny roku 2022 proto Washington i Brusel navrhuje přímé rozhovory mezi Baku a zástupci arménské komunity v Xankəndi – kterou místní Arméni nazývají sovětským jménem Stepanakert – se záměrem vytvořit důvěryhodné záruky. Slibně na letošní mnichovské bezpečnostní konferenci prohlásil Alijevže „s našimi mezinárodními partnery bylo dohodnuto, že budou probíhat diskuse o právech a bezpečnosti arménské menšiny v Karabachu“.

Co bude dál?

Který návrh mírové smlouvy zvítězí, závisí na tom, co je přijatelné pro Arménii i Ázerbájdžán, a na schopnosti zprostředkovatele podporovat mírovou dohodu. Zatím se zdá, že EU a Spojené státy v tomto ohledu Rusko předčí. Ázerbájdžán bude rozhodně upřednostňovat návrh Západu, který vyzývá obě strany k vzájemnému respektování územní celistvosti, a odmítá ruský návrh, který riskuje zdržením otázky statusu. Arménie naopak preferujeruský návrh, i když si Pašinjanova vláda uvědomuje rizika spojená s provázáním své budoucí bezpečnosti s Ruskem. Navzdory své

bilaterální bezpečnostní alianci s Ruskem a členství v Ruskem vedené Organizaci smlouvy o kolektivní bezpečnosti (CSTO) se CSTO ukázala jako nespolehlivá, když se arménská vojska střetla s ázerbájdžánskou armádou podél mezistátních hranic – a ta údajně zajala některé strategické výšky na arménském území – v září loňského roku. To vyvolalo hledání alternativních bezpečnostních spojenců a nakonec i zřízení nové dvouleté mise EU v Arménii (EUMA). Zatímco v Rusku a Ázerbájdžánu mise zvedla obočí, mohla by ve skutečnosti podnítit Jerevan, aby usiloval o mírový návrh nabízený Západem.

Konkurenční logika zájmů třetích stran bude překážet a může zkomplikovat proces dosažení konečné dohody, pokud Rusko nebude zcela vyčerpáno svým válečným úsilím na Ukrajině. Jakmile Rusko přestane intriky proti mírové smlouvě, je pravděpodobné, že se strany konečně dohodnou na trvalém míru.

Farid Guliyev, Ph.D., přednáší komparativní politiku na katedře politologie a filozofie na Khazar University v Baku. Za názory vyjádřené v tomto dokumentu odpovídá výhradně autor .

Obrázek: Sameer Madhukar Chogale/Shutterstock.